

nyegét tekintve soha el nem avuló könyvtárközi műszer, nevezetesen: központi katalógus létesítésére és működtetésére is „bevezethető” fejlődnek. A fejlesztés – a részt vevő könyvtárak egyetértésével – 1995 elejére be is fejeződött. A SKAT (ez az elnevezés a központi katalógus cseh nevének, a „souborný katalog”-nak összevonásával keletkezett) ekkor még a „decentralizált feldolgozás + csomagonkénti központba juttatás + központi ellenőrzés és betáplálás” módszert követte. 1996-ban – a LANius rendszer használóinak tömörülése néven – vállalkozási formát vett fel. 1997-ben félévente megújított CD-ROM-on kezdték terjeszteni (árusítani), ami egyet jelentett a közreműködői kört meghaladó használat lehetővé tételével. Még ugyanebben az évben – a kulturális minisztérium pályázaton elnyert támogatásának köszönhetően – rákapcsolódott az internetre.

A SKAT csupán a tudományos és helyismereti irodalmat regisztrálja. 1998 végén a vállalkozásban 89 könyvtár vett részt, és 1993 óta összesen 106 836 tételt halmozott fel keretei között. Ezek keresése 74 772 kulcsszó szerint történhet. Egy-egy bibliográfiai leírást kb. 15 tárgyszó jellemez. Tekintettel arra, hogy a katalógus leírásain az ETO-jelzetek is szerepelnek, ezek szerint is keresni lehet benne. 1998-ban pedig már kb. 45 ezer internetes keresés irányult a SKAT-ra.

A kulturális minisztériumi támogatás nem utolsósorban azt is lehetővé tette, hogy a LANius rendszert osztott katalogizálás támogatására is képesek legyenek. Ezzel párhuzamosan szükségessé vált az áttérés az AACR2 katalogizálási szabályzat és az UNIMARC használatára, aminek feltételei 1997 végére többé-kevésbé megteremtődtek. Ekkor három könyvtár részvételével kezdődött meg a próbaüzem, de azután felettebb gyors volt a felfutás, úgyhogy 1999 február közepére már 32 könyvtár „szállt be” ebbe a rengeteg feldolgozó munkaerőt megtakarító, és korábban elképzelhetetlen feldolgozási gyorsaságot biztosító vállalkozásba.

Mindazonáltal „vannak még hibák”. Különösen az AACR2 értelmezésében és alkalmazásában nem sikerült még az emberileg egyáltalán lehetséges egységet elérni. Ezt a hiányosságot azonban fokozatosan, intenzív továbbképzésekkel és tapasztalatcserékkel ki lehet küszöbölni.

A tanulság: a könyvtári munka automatizálása, különösen az internet közkeletűvé válása óhatatlanul magával hozza, mondhatni: kikényszeríti az együttműködés új, magasabb rendű változatait. S ráadásul: nem sok időt hagy a tépelődésre.

/OTRUBOVÁ, A.: Rozvoj automatizace v knihovnách přináší novou kvalitu spolupráce. = Čtenář, 51. köt. 5. sz. 1999. p. 134–137./

(Futala Tibor)

Fundraising és grantwriting

Korábban a cseh könyvtárak is megszokták, hogy az állami költségvetés révén gyakorlatilag mindegyik meg tud élni. Olykor (ritkán) jó módban, olykor (rendszerint) szegényesen. Mindenesetre nem volt divatban a „kéregetés”. Az új körülmények között a meg nem szűnt könyvtárak is aludtotáltak. Ha valami szakmailag korszerű dolgot akarnak megvalósítani, legtöbbször támogatás után kell nézniük.

Nyugaton kétféle támogatási forma alakult ki, a *fundraising* és a *grantwriting*. A fundraising hosszabb ideig tartó, távlatosabb támogatási forma, és kevésbé van egy-egy tervezet megvalósításához kötve. Általában nem is kell az így kapott összegekkel „rovati rendben” elszámolni. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy az adományozó vállalat ne nézne utána annak, hogy a pénz elköltsége érdemi volt-e. Az is természetes az ilyen

támogatásnál, hogy az adományozó vállalat elvár a könyvtártól bizonyos – általában diszkrét – propagandát termékeinek kelendőségét növelendő. A fundraising nem tekinthető kizárólagosan pénzszerző manővernek. Fontos az adományozóval való kapcsolatok gondos ápolása is. Tulajdonképpen ezáltal biztosítható, hogy a támogatás hosszabb ideig – több éven át – tartson, és lehetőleg növekedjék.

A grantwriting egy-egy programra, projektre tervezhető támogatás. Gyakorta különféle – magán-, félmagán, állami – pályázatokon lehet így pénzhez jutni. (Csehországban a kormányzati szervek pályázati kiírásai közül a könyvtárak számára a kulturális minisztérium és a vidékfejlesztési tárca efféle kezdeményezései a legjövődelműbbek.) Az ekként elnyert pénzzel szigorúan a kiíró szer-

vezet megkívánta módon és határidőkre kell elszámolni. Az e téren való „elvágólagos” magatartás tulajdonképpen garanciája annak, hogy egy-egy könyvtár máskor is pályázatot nyerjen.

A pályázati kérelmek felépítése a következő:

- kísérőlevél, amelynek rövidnek, ám „szívhez szólónak” kell lennie;
- címlap és tartalomjegyzék a „jó bornak is kell a cégér” bizonyosságaként;
- az ún. „executive summary” a pályázat lényegének egy oldalán nem hosszabb összefoglalásaként;
- a projekt leírása, az ún. „narrative”, amely tüzetesen, de nem szószátyár módon ismerteti a támogatás tárgyát;

- költségvetés, amely korántsem csak a szükséges ráfordítási összegeket tartalmazza, hanem az eszmei és/vagy az anyagi haszonhajtást is kvantifikálja;
- mellékletek – e szerepkörre minden olyan írásos, képi és egyéb dokumentum (ajánlólevelek, a projekt vezetőjének szakmai életrajza, fényképek, hangszalagok stb.) alkalmas, amely támogatja a pályázatot.

Ettől akkor kell eltérni, amikor a pályázat kiírója külön formanyomtatványt bocsát közre, ami gyakran megesik.

/PAVLIČOVÁ, L.: Fundraising a grantwriting. Techniky získávání finančních prostředků pro knihovny. = Čtenář, 51. köt. 9. sz. 1999. p. 265–268./

(Futala Tibor)

Amiről nem volna szabad megfeledkezni...

Napjaink könyvtárai abbéli igyekezetükben, hogy gyűjteményeiket racionalizálják, rugalmasabban tártják fel és tegyék hozzáférhetővé, illetve hogy teljes mértékben igénybe vegyék a felkínált információs hálózatokat, és saját forrásaikból közreműködjenek gyarapodásukban, figyelmüket – amennyire csak lehet – az információs technológiákra koncentrálnak. Ezzel szemben az állományvédelem kérdései a háttérbe szorulnak. Pedig az információrobbanás és a következményeként felépülő dokumentumtúlermelés e téren is nehezen, sőt: alig-alig feloldható ellentmondásokkal szolgál. Ilyenek: abszurdá váló férőhelyhiány, az elavult állomány selejtezésének joga, s ritkán vagy nem használt állomány tárolásának költségei, a más hordozóra való átvitel problematikus volta, a használat és az őrzés közötti választás, az állagjavítás és restaurálás stb.

A fentiek ellenére le kell szögezni: ha elismerjük a föld genetikai gazdagságának mint sokszínű egésznek a fontosságát, akkor a megismerési alap analóg komplexum, s mint ilyennek még a legkisebb összetevőjét is meg kell őriznünk, illetve gondoskodnunk fennmaradásáról. Az e halmazban található kevésbé használt vagy egyáltalán nem használt egyedeket olyan „artifaktumoknak” kell tekintenünk, mint a múzeumok őrizte tárgyak tíz-és százazreit.

Természetesen e feladat ellátásához racionális szervezet kell, s ez pedig a tárolókönyvtárak rendszere, vagy akár az egész ország számára rendelt egyetlen tárolókönyvtár. Ez a gyógyszerként ajánlott végkifejlet korántsem új találmány: a még egységes Csehszlovákiában is sokat foglalkoztak létesítésével, működési szabályaival. Mindössze annyi valósult meg belőle, hogy a Cseh Nemzeti Könyvtár egy – szolgáltatási funkciók nélküli – központi raktárat kapott. Egy eredményesen funkcionáló tárolókönyvtárnak részint gondosan kimunkált gyűjtési-gyarapodási szabályokkal kell rendelkeznie, részint pedig a hagyományos és a legkorszerűbb technológiákat elegyesen hasznosító szolgáltatási szabállyal.

„Anélkül – vallja a referált cikk szerzőpárosa, hogy lebecsülnék az automatizálás és az információs technológiák korszakalkotó jelentőségét, ... úgy véljük, hogy célszerű volna visszatérni azokhoz a kérdésekhez, amelyekről megfeledkeztünk, illetve azt hittük: meg vannak oldva.”

/POLIŠENSKÝ, J.–VRBENSKÁ, F.: Odvrácená tvář informační exploze. 1-2. č. = Čtenář, 1999. 1. sz. p. 2–3., 2. sz. p. 34–36./

(Futala Tibor)